

I demokratins tjänst?

En komparativ lingvistisk textanalys av nyhetsförmedlingen i
Dagens Nyheter och Dala-Demokraten av EMU-valet 2003

Abstract

This comparative linguistic textstudy focuses on the relationship between a newspapers own outspoken political standpoint and it's ambition of being an unbiased provider of objective information. This connection becomes particularly interesting in times of election when a newspapers role as provider of information is of great importance for the citizens. When a newspaper reports an event to the public, the reporter always has to choose from a small selection of possible linguistic forms when representing the story. Through linguistic analysis of these forms we can see that the final choice is often not a complete arbitrary one. We compared two daily newspapers, Dagens Nyheter and Dala-Demokraten, that stood on opposite sides in the swedish EMU-elections 2003. By comparing their news coverage of the same events we could see that there were apparent differences in the way these two papers chose to report the same events to the public. This gives a newspaper a position as a creator of public opinion instead of being an unbiased provider of information.

Keywords: Media, News coverage, Objectivity, Linguistic text analysis, EMU-election

Numbers of characters: 71 623

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och problemställning	1
1.2 En komparativ studie.....	2
1.3 Disposition	2
2 Urvalet.....	3
2.1 Dagens Nyheter och Dala-Demokraten.....	3
2.1.1 Tidningars uttalade ambitioner	3
2.2 Avgränsningar och definitioner.....	4
3 Tidningarnas förutsättningar	6
3.1 Medias uppgift i samhället	6
3.2 Den objektiva ambitionen	8
3.3 Nyhetsförmedling i tidningar	9
4 Teori	10
4.1 Teoretisk utgångspunkt	10
4.1.1 Norman Fairclough	10
4.1.2 Roger Fowler.....	11
4.1.3 M.A.K. Halliday.....	11
4.2 Språket och världen.....	12
5 Metod.....	14
5.1 Lingvistisk textanalys.....	14
5.1.1 Transitivitet	14
5.1.2 Transformation.....	15
5.1.3 Ordval.....	16
5.1.4 Modalitet	16
5.2 Metodens mål och räckvidd	17
6 Analys.....	18
6.1 Tidningarnas EMU-bevakning.....	18
6.2 Gemensamma händelser.....	19
6.2.1 EMU-debatt i Falun mellan Paulsen och Ulvskog.....	19

6.2.2 Göran Persson kritiseras.....	20
6.2.3 Anna Lindh och Carl-Henric Svanberg.....	22
6.2.4 Den mjuka linjen.....	23
6.2.5 Dagen efter valet.....	24
7 Slutsats	27
7.1 I demokratins tjänst? – avslutande reflektion.....	28
7.2 Förslag på framtida forskning.....	29
8 Referenser	30

1 Inledning

Som medborgare i en demokrati som vår måste vi i tider av folkomröstningar ta ställning och bearbeta information från flera olika källor. Tidningen är en av dessa källor. Till skillnad från en folkomröstning som förekommer temporärt, lever tidningen ett konstant fortlöpande liv. Ofta sker det i ideologisk samförståelse med sin läsare. Tidningen har alltid sin egen uttalade politiska åsikt som förmedlas genom ledarsidorna och annat opinionsbildande material. Men samtidigt har tidningarna åtagit sig rollen som opartisk informationskanal som ska ge medborgarna korrekt och saklig information. Det är därmed angeläget att fråga sig om det överhuvudtaget är möjligt för en tidning att hålla sig opartisk i sin nyhetsrapportering trots att den har en bestämd uppfattning i den frågan de ska rapportera.

Tidningarna strävar efter att vara opartiska i sin nyhetsförmedling och avser låta läsarna själva bilda sig en uppfattning. Det som publiceras anses ofta av tidningarna själva vara i princip objektivt skrivna fakta om världen. I en debatt som t ex den om eurons vara eller icke-vara där de partipolitiska gränserna suddats ut, spelar tidningarna en extra viktig roll då de säger sig inta en ”mellanposition” i demokratins tjänst. Utifrån denna position förser de medborgarna med strikt fakta för att de ska kunna ta ställning.

1.1 Syfte och problemställning

Avsikten med denna studie är därför att jämföra och se hur två morgontidningar med två motsatta ståndpunkter fast med samma objektiva ambition, sköter sin roll som informationskälla vid en viss avgörande tidpunkt i svensk politik. Genom att komparera tidningarnas sätt att skildra samma händelser vill vi se om tidningarna kan leva upp till sin opartiska ambition eller om deras egna ståndpunkter i valfrågan genomsyrar nyhetsbevakningen. Om de är opartiska borde det inte förekomma några märkbara skillnader härvidlag. Frågeställningen blir således följande:

Finns det några skillnader i Dagens Nyheter och Dala-Demokratens nyhetsbevakning i samband med EMU-valet 2003?

Har tidningarna lyckats med att skilja på sin opartiska nyhetsrapportering och sin opinionsbildande funktion?

Utifrån de slutsatser vi drar kommer vi avslutningsvis att reflektera över vilka följder detta kan föra med sig.

1.2 En komparativ studie

Vi kommer i uppsatsen att göra en komparativ textanalys utifrån modellen ”method of agreement” (Hopkin, 2002:253). Vi har medvetet valt två tidningar som skiljer sig åt förutom i den variabel som vi ämnar undersöka. Den variabel som vi analyserar är nyhetsrapporteringen av gemensamma händelser där vi har specifikt valt ut fem publicerade händelser för närmare analys.

1.3 Disposition

I påföljande kapitel kommer vi att presentera och motivera vårt urval. I kapitel 3 avser vi att beskriva tidningarnas förutsättningar med betoning på informationsuppdraget i det demokratiska samhället. I Kapitel 4 tar vi för intersubjektivitetens skull först upp våra teoretiska inspirationskällor följt av vår egen teoretiska uppfattning. I kapitel 5 kommer vi i detalj gå igenom vår textanalytiska metod och vad vi förväntas uppnå med den. Kapitel 6 innehåller själva analysen och hur den framträder. Avslutningsvis i kapitel 7 redogör vi för vår slutsats och reflekterar kring tänkbara konsekvenser. Där ger vi också förslag på framtida forskningsförslag.

2 Urvalet

2.1 Dagens Nyheter och Dala-Demokraten

I fokus för vår studie står två morgontidningar som representerar två olika hållningar i EMU-frågan. Det är Dagens Nyheter som företräder jasidan och Dala-Demokraten som företräder nejsidan. Medieprofessorn Kent Asp har i sin bok "Jordskredssegern" undersökt mediernas bevakning av folkomröstningen av euron. I ett sammanvägt index framkommer att det var få nyhetsmedier som behandlade jasidan mer gynnsamt under euroomröstningen. Dagens Nyheter var en av de få som gav jasidan en något gynnsammare behandling samtidigt som Dala-Demokraten var en av de mest tongivande av dem som gynnade nejsidan enligt indexet (Asp, 2004:98ff.). På ledarsidorna var dock tidningarna tydliga i sina ställningstaganden där de ställde sig på motsatt sida. Den 22/8 publicerade Dala-Demokraten (Bilaga 1): *Rösta nej om du är osäker!* och Dagens Nyheter skrev (Bilaga 2): *En röst vi har väntat på 20/8* när Carl Bildt trädde in i debatten på heltid för jasidan.

Tidningarna är inte jämförbara storleksmässigt. Dagens Nyheter hade 2004 en tidningsupplaga på 363 400 att jämföra med Dala-Demokratens upplaga på 15 700 (Hadenius & Weibull, 2005:94). Att tidningarna har sådana olika förutsättningar innebär inte problem för vår studie då det är nyhetsrapporteringen och tidningens ställningstagande i omröstningen som är i centrum.

2.1.1 Tidningars uttalade ambitioner

De två tidningar vi har valt att utgå från i denna studie står vanligtvis för två olika politiska riktningar. Förutom att de båda tidningarna står för två olika politiska hållningar, intar de också specifikt uttalade positioner i EMU-frågan som splittrade många partier. Dala-Demokraten förespråkar ett nej i omröstningen medan Dagens Nyheter förespråkar ett ja. Det är dessa ställningstaganden som ligger till grund för vårt urval i vår undersökning. I enlighet med rådande mediepraxis (som vi återkommer till nedan) uttrycker tidningarna att dessa ställningstaganden inte ska ge avtryck i nyhetsrapporteringen.

Dala-Demokraten är en socialdemokratisk morgontidning som utkommer alla dagar utom på söndagar. Den är ägd av Folkrorelsens Medienstiftelse i Dalarna. Tidningen har sitt säte i Falun (www.dalademokraten.com). Mats Larsson,

redaktionschef och ansvarig utgivare på Dala-Demokraten uttrycker följande i ett email (051205): ”Vår ambition är att främst bevaka vad som händer i Dalarna och sprida vårt politiska budskap (s) på vår ledarsida. I övrigt ska det inte märkas att vi är en s-tidning.” Göran Greider, chefredaktör på samma tidning, svarar på liknande sätt i ett email (051217): ”Undrar du vilka delar som ska vara opartiska? Det ska nyhetssidorna vara. Och på debatt- och insändare ska det helst väga jämnt, det är i alla fall vad vi eftersträvar, även om dalarna var ett nej-län av guds nåde.” På en vidare fråga från oss om huruvida deras EMU-bevakning också ämnade vara opartisk, svarade Göran Greider kort (051220): ”Ja, så var det ämnat.”

Om Dagens Nyheter finns följande att ta del av på deras hemsida: ”DN är oberoende, står fri från partier, organisationer och ekonomiska maktsfärer. DN:s politiska hållning är liberal. Tidningen redigeras i liberal och frisinnad anda. [...] Vi slår vakt om objektivitet och en oberoende verksamhet på alla plan [...] Dagens Nyheter ingår i Bonnierkoncernen, ett av norra Europas ledande medieföretag.” (www.dn.se). Det uttrycks vidare: ”I en tid av ökat informationsbrus ska DN ha den för medborgaren mest värdefulla kunskapsorganisationen för att orientera om och diskutera betydelsefulla sammanhang. [...] DN ska i enlighet med sin tradition göra en bred kvalitetstidning som fungerar som Sveriges viktigaste sociala och demokratiska torg. DN ska mer än någon annan tidning spegla livets och samhällets mångfald, ge orientering (news), bidra till förklaring, värden och riktning (views) samt tillhandahålla värdefulla verktyg (use). [...] DN är huvudstadstidningen.”

Dagens Nyheter ger vid två tillfällen under vår urvalsperiod uttryck för synen på sin nyhetsförmedlande roll i samband med EMU-bevakningen. Följande står att läsa i en artikel 28/8 (Bilaga 3): ”Henrik Brors, chef för DN:s politikredaktion, säger att ambitionen är att ha en opartisk och saklig bevakning av folkomröstningskampanjen.”

2.2 Avgränsningar och definitioner

Vi har under tidsperioden 1 augusti t o m dagen efter valet, 15 september undersökt de båda tidningarnas EMU-bevakning. Utifrån detta material har vi valt ut fem s.k. gemensamma händelser som vi analyserat i detalj. Att vi endast har valt fem händelser har att göra med att det då blir rimligt att kunna göra en komparativ lingvistisk textanalys. Med ”gemensamma händelser” menar vi skeenden som exempelvis en presskonferens eller ett utspel som bevakats och publicerats av båda tidningarna.

Vi är medvetna om att det begränsade urvalet gör att vi inte kan dra några generella slutsatser om medias nyhetsbevakning i allmänhet. Det är inte heller vår avsikt då vi avser att göra ett nedsteg och jämföra två meningsmotståndares skildringar av samma nyhetsskeende. Ambitionen är deskriptiv hellre än normativ då vi inte fokuserar på vem som återgett information mest tillfredsställande.

I vår analys skiljer vi mellan tidningarnas opinionsbildande material och nyhetsmaterial. Med det förra menar vi ledare, debattartiklar och insändare där tidningens politiska åsikt öppet kan komma till tals. Vi har klassat de analyser av

chefen på politikredaktionen i Dagens Nyheter som förekommer på nyhetssidorna som opinionsbildande material, då analysen till sin karaktär är värderande.

Med nyhetsmaterial avser vi det som anses vara den neutrala nyhetsbevakningen. Till skillnad från Strandbrink i "Förnuftets entoniga röst" som behandlar nyhetsbevakningen inför EU-valet, har vi valt att göra en klar distinktion mellan dessa aspekter. Strandbrink uppfattar tidningar som homogena i bemärkelsen att det inte finns någon kraftig inre friktion mellan tidningars olika delar (Strandbrink, 2003:139). Vi väljer att göra distinktionen då vi anser att tidningarnas olika delar skiljer sig åt i sina uttalande syften och bör därför skiljas åt i vår analys.

Det finns anledning att betona att nyhetsmaterialet alltid först är skrivet av en enskild journalist vilket gör att stilen i artiklarna kan skifta något. Men då materialet ofta genomgår flera instanser och därmed omvandlas innan publicering, är det tydligare att det är tidningen som helhet som de facto förmedlar informationen.

3 Tidningarnas förutsättningar

Vi vill i detta avsnitt beskriva några grundläggande förutsättningar för de nyhetsförmedlande medierna och i synnerhet tidningarna, som ju är av intresse i denna studie. Till att börja med vill vi belysa medias uttalade roll och uppdrag. Därefter vill vi diskutera det komplexa objektivitetsbegreppet och till sist säga något om tidningarnas nyhetsprocess.

3.1 Medias uppgift i samhället

Media har otvivelaktigt en väsentlig roll att spela för den demokratiska processen i samhället. Inte minst kan media ses som en viktig producent och förmedlare av sociala representationer då de kan hjälpa till att sprida ny kunskap och på så sätt införliva sådana in i det allmänna medvetandet (Jacobsson, 1997:209). En fungerande demokrati kräver därför en fungerande mediepraktik. Det finns härvidlag en ömsesidig växelverkan mellan media och demokrati. Strömbäck skriver att för att medierna ska kunna vara fria och oberoende så förutsätts det ett demokratiskt statskick. På andra hållet behöver demokratin medierna för den fria åsiktsbildningens skull. För att medierna ska upprätthålla denna ställning är det därför nödvändigt att det de publicerar är sakligt och opartiskt, d v s objektiv information, så medborgarna själva kan ta ställning i olika samhällsfrågor (Strömbäck, 2000:95).

Från politiskt håll har man därför definierat vilka uppgifter media bör sträva efter att utföra. Det gjorde man först i Pressutredningen från 1972 vars uppgifter senare preciserades i Pressutredningen från 1994. Dessa tre uppgifter är *information*, *granskning* och *forum för debatt* och beskrivs enligt följande:

”massmedierna fullgör följande tre uppgifter som är särskilt viktiga för den fria åsiktsbildningen. Informationsuppgiften; uppgiften att förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i samhällsfrågor. Granskningsuppgiften; uppgiften att verka som självständiga aktörer och att granska de inflytelserika i samhället. Forumuppgiften; uppgiften att låta olika åsikter och kulturyttringar komma till tals.”

(SOU 1995:37:159)

I detta arbete är det specifikt informationsuppgiften inför det stundande EMU-vallet som står i centrum då det faller under det vi kallar nyhetsmaterial. Här spelar inte minst tidningarna en viktig roll genom sitt sätt att presentera och förmedla

nyheter. Enligt Asp ska resultatet av folkomröstningen grunda sig på medborgarnas ställningstaganden som i sin tur grundar sig på ett bra informationsunderlag (Asp, 2004:14). Av exempelvis två skäl ökar medias roll vid folkomröstningar. Dels, till skillnad från riksdagsval, är förkunskapen inte lika utbredd eftersom personliga erfarenheter saknas i sådana. Dels på grund av den för allmänheten förhållandevis abstrakta ekonomiska kunskap som krävs i just EMU-vallet (Ibid:68). Detta befäster vikten av medias funktion för den demokratiska processen, en process som får till följd att både medias och samhällets utveckling förändras i ungefär samma takt. Medieklimatet speglar alltså det samhälle det är en del av och vice versa.

Ett känt försök att reda ut förhållandet mellan samhälle och media finns att utläsa i den amerikanska Hutchins-kommissionens rapport från 1947. I den framkommer fyra massmedie- och informationsideologier som i korthet återges nedan:

Den auktoritära ideologin. I denna kontrolleras media av makthavarna. Media har en fostrande roll. Censur är medlet för att förhindra avvikande åsikter.

Den frihetliga ideologin. Medborgarna förutsätts vara aktiva och intresserade av att skapa opinion. Massmedia ses som den tredje statsmakten som ska stå helt fria från de politiska beslutsfattarna. En fri marknad leder till att de bästa åsikterna får medborgarnas stöd. Den fria opinionsbildningen är viktig för demokratin.

Den sociala ansvarsideologin. Ställer krav på ansvar eftersom frihetsidealet mer kan gynna en elit än en folklig majoritet. Massmedierna har ett ansvar för samhällsutvecklingen och kan inte endast vara lönsamma.

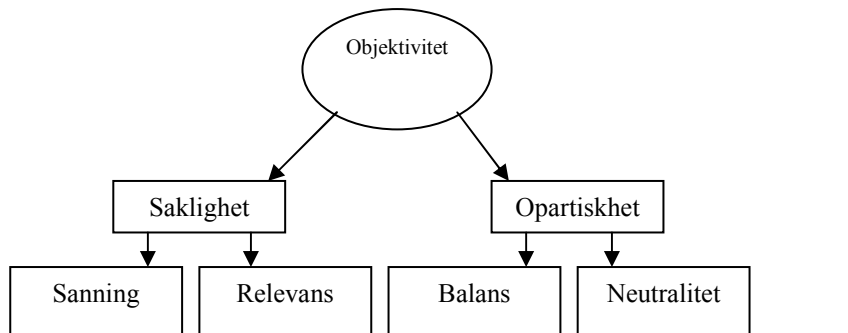
Den marxistiska medieideologin. Massmedierna ska användas som ett medel av makthavare för att organisera kollektivet genom propaganda som gynnar byggandet av staten.

(Hadenius & Weibull, 2005:19ff.)

Sveriges medieklimat kan sägas ha kännetecknats av en hållning som ligger nära den sociala ansvarsideologin. På senare år har dock utvecklingen gått i linje mer med den frihetliga ideologin där massmedierna i större utsträckning blivit något av en tredje statsmakt (SOU 1994:94:181). Karvonen menar att en förändring mot en sådan utveckling blir synlig inom bl a tidningssektorn där det partipolitiska avtrycket varit en påfallande realitet och fortfarande är i stor utsträckning. Dock har det skett förändringar genom ekonomisk, samhällelig och teknologisk utveckling som fått till följd att journalister och medier varit tvungna att distansera sig från den politiska sfären. Konsumenternas smak verkar motsvara vad man kan kalla allmänliberala värderingar. Det kan därför vara svårt att paketera sig i ett partipolitiskt koncept, anser Karvonen. Dessutom har journalisterna som grupp blivit alltmer homogena i bemärkelsen att mer sträva efter oberoende som ideal. Det är allt vanligare med tvärpolitiska frågor som inte lätt kan kategoriseras in i vissa politiska fack (Karvonen, 2000:13f.). Även om en förändring av mediernas förutsättningar ägt rum står emellertid kravet på objektivitet och saklighet i nyhetsrapporteringen fast. I det följande vill vi därför försöka reda ut begreppen om vad objektivitet egentligen innebär.

3.2 Den objektiva ambitionen

Det anses traditionellt som en åtråvärd ambition inom medierna att vara saklig och objektiv som informationsförmedlare. Men det är inte bara medierna själva som menar detta. I en MIO-undersökning från 1998 om medborgarnas syn på vad som är viktigt för journalister som bevakar politiken, framkom att 74 % ansåg det vara ”mycket viktigt” att dessa skulle ge en verklighetsnära bild av politiken. Att granska makthavarna ansåg 54 % vara ”mycket viktigt” (Strömbäck, 2000:100). Ett vanligt illustrativt sätt att förklara innebörden av begreppet objektivitet inom nyhetsrapportering är Jörgen Westerståhls modell (figur 1) från 1972. Då detta begrepp är av en komplex natur och som svårt att definiera har den behållits i väntan på något bättre. Det framträder tydligare om man talar om *saklighet* och *opartiskhet*. Saklighet handlar delvis om verklighetsframställningen och frågan om vad som stämmer överens med verkligheten. Journalisten får försöka avgöra vad denne anser vara sant och relevant att ta upp. Vad som kan ses som relevant är en vansklig fråga då allmänheten och expertens åsikt kan divergera (McQuail, 2004:173f.) Opartiskhet eftersträvar i första hand att behandla båda parter lika. Detta kan vara svårt då nyhetsmaterialet för de olika sidorna dels kan vara av olika karaktär, dels vara av olika mängd (Westerståhl, 1972:ff.).

Figur 1. Schematisk skiss över objektivitetsbegreppet (Westerståhl 1972)

Medieprofessorn Denis McQuail vill ytterligare betona att för att informationen ska uppnå en högre kvalitet och för att informationen ska få fäste hos mottagaren, bör den dessutom innehålla ett element av ”informativness”. Följande tre aspekter lyfts fram i detta avseende:

1. Media ska tillhandahålla allsidiga och relevanta nyheter och ge bakgrundfakta om skeenden i samhället.
2. Informationen ska vara objektiv i avseende att vara noggrann, uppriktig, komplett, verklighetstrogen, pålitlig och separera fakta från opinion.
3. Informationen ska vara balanserad och rättvis (opartisk) och delge alternativa perspektiv på ett ickesensationellt och objektivt sätt

(McQuail, 2000:174)

Pressen har också Pressombudsmannens publicistregler att ta hänsyn till. De ”etiska reglerna för press, TV och radio” går att finna på Pressombudsmannens hemsida. Vad gäller nyhetsbehandling uttrycks följande:

Ge korrekta nyheter

1. Massmediernas roll i samhället och allmänhetens förtroende för dessa medier kräver korrekt och allsidig nyhetsförmedling.
2. Var kritisk mot nyhetskällorna. Kontrollera sakuppgifter så noggrant som omständigheterna medger, även om de tidigare har publicerats. Ge läsaren/mottagaren möjlighet att skilja mellan faktaredovisning och kommentarer.
3. Löpsedel, rubrik och ingress skall ha täckning i texten.
4. Slå vakt om den dokumentära bilden. Var noga med att bilder och grafiska illustrationer är korrekta och inte utnyttjas på ett missvisande sätt.

(www.po-pon.org)

3.3 Nyhetsförmedling i tidningar

Tidigare fanns det ett mindre antal nyhetskällor och det journalistiska arbetet gick i mångt och mycket ut på att sakligt förmedla eller referera nyheter som kom från nyhetsproducenterna.

Förutsättningarna för att bedriva nyhetsförmedling har ändrats på senare tid och är idag annorlunda då det finns betydligt fler nyhetskällor. En stor tidning som Dagens Nyheter kan ta del av material från nyhetsbyråer som TT såväl som från egna källor vilket mindre tidningar inte har tillgång till i samma utsträckning. Men oavsett var man hämtar sin källa så är det tidningen själv som bestämmer vad som ska publiceras (Hadenius & Weibull, 2005:336). Tekniken har också gjort det enklare att överföra och redigera nyhetsmaterial vilket gjort att nyhetsredaktionen i högre grad kan påverka formen för hur nyheten ska publiceras (Ibid:321) En annan förändring är att debattsidorna har fått större plats inom nyhetsjournalistiken än tidigare och att makthavare i större utsträckning föredrar att figurera i dessa (Ibid:324).

4 Teori

4.1 Teoretisk utgångspunkt

Vi har influerats från många olika håll men vad gäller metoden har vi främst inspirerats av lingvistikerna Roger Fowler och Norman Fairclough som sysslar med medieforskning och ofta förknippas med kritisk diskursanalys. Även Kress & Hodge bok "Language as Ideology" har gett oss en hel del tips. Vi har gjort en empirisk undersökning som till viss del bygger på den kritiska diskursanalysens tillvägagångssätt som i sig innefattar riktlinjer för empirisk textanalys. Vi har kombinerat ett antal textanalytiska delar som oftast ingår i en bredare diskursanalytisk kompott för att på ett systematiskt vis kunna tolka de perspektiv tidningarna använder för att beskriva händelser. Då vi använder verktyg som ingår i större teorier är det viktigt att vi kort går igenom de teoriernas grunder för att kunna få en bättre förståelse i vilka sammanhang verktygen ursprungligen används. Sedan kommer vi att förklara vår egen utgångspunkt och i nästa kapitel beskriva i vilket syfte vi själva har tänkt använda verktygen. Att vi i detalj förklarar metodologin och dess ursprung är av stor vikt då olika metoder kommer att välja ut olika material vilket i sin tur kommer att ge olika resultat (Lundquist, 1993:128). För att kunna förstå de resultaten vi kommer fram till är det därför viktigt att vi noggrant går igenom metodologin (Ibid:132).

4.1.1 Norman Fairclough

Vårt tillvägagångssätt är kraftigt inspirerat av Faircloughs kritiska tankeskola. Hans metod kallas kritisk diskursanalys och dess uppgift är att undersöka det dialektiska förhållandet mellan social struktur och enskilda aktörer och att synliggöra hur de som har makt använder språk och mening för att förtrycka andra (Howarth, 2000:4). Kopplingen mellan språkanvändning och maktutövande är folk i allmänhet oftast inte medvetna om, menar Fairclough. De osynliga ideologiska antagandena och de maktrelationerna som underliggerna sociala praktiker hjälper till att upprätthålla dessa ojämnligen maktrelationer (Fairclough, 1995:54).

Text och diskursiv praktik utgör två dimensioner i Faircloughs tredimensionella modell och ska därför skiljas åt rent analytiskt. I hans tredimensionella modell ska man i det första steget beskriva texten lingvistiskt. Sedan ska man tolka förhållandet mellan texten och interaktionen för att slutligen

förklara förhållandet mellan interaktionen och den sociala kontexten (Fairclough, 1989:109). Textanalysen utgör alltså den första delen av Faircloughs diskursanalys som även innefattar en analys av vad han kallar produktiva - och tolkande processer (Ibid:24).

Vi kommer att hålla oss till Faircloughs första steg - textanalysen. Textanalysen koncentrerar sig bara på de formella dragen hos texten (vokabulär, grammatik och sammanhang mellan satser) som Fairclough i sin egen teori menar konstituerar diskurser och genrer lingvistiskt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:75).

4.1.2 Roger Fowler

Den kritiska lingvisten Roger Fowler skriver i "Language in the News" att nyheter är en representation av världen i språkliga termer som formar idéer och trosuppfattningar (Fowler, 1991:1). Men eftersom språk är en form av semiotisk kod så kommer texten visa på en viss värdestruktur (som är social och ekonomisk till sitt ursprung) i allting som representeras vilket är föremålet för analys. Därför drar Fowler slutsatsen att nyheter i tidningar kommer att följa vissa konstruerande mönster precis som alla andra diskurser. Nyheter är alltså inte en värderingsfri reflektion av "fakta" utan varje form av lingvistiskt uttryck i en text finns där av en anledning. Det finns olika sätt att uttrycka samma sak och vilket man slutligen väljer är inte ett godtyckligt val skriver Fowler (Ibid, 1991:4). Det är en liknande tanke som återfinns i den brittiska lingvisten M. A. K. Hallidays arbete. Hallidays funktionella grammatik är ofta använd i de här textanalytiska sammanhangen och är en inkorporerad del i Fairclough och Fowlers snarlika textanalytiska verktyg som bygger på hans arbete. Därför är det angeläget att göra en kortare genomgång av Hallidays bidrag till den här analysen.

4.1.3 M.A.K. Halliday

Halliday kallar det funktionell grammatik eftersom det baseras på ett konceptuellt ramverk som är funktionellt istället för formellt. Grammatiken blir funktionell då den redogör för hur språket faktiskt används av människor i en kontext. Språket (både texter och allt som sägs) har genom sin användning genom generationerna utvecklat ett system. Språket har alltså, enligt Halliday, använts i generationer för att tillgodogöra mänskliga behov och således blir språkets organisering inte ett helt godtyckligt val (Halliday, 1985:xxxiv). Halliday ser en text som en produkt av både *mening* och *val*. En text är uppgjord av en mening som är översatt i tecken. Samtidigt är en text även ett val. Texten är ett val av olika möjligheter där allt som sägs förutsätter en bakgrund av vad som kunde ha sagts men inte gjorde det (Halliday, 1975:123ff.). Lite annorlunda uttryckt så kan man säga att vi ibland måste välja mellan en väldigt liten uppsättning alternativa sätt att säga någonting. T ex måste vi ibland välja mellan singular och plural eller mellan positiv och

negativ. Vi kan inte undvika dem genom att förhålla oss neutrala och där kommer att vara en begränsad mängd möjligheter att välja mellan (Halliday et al, 1964:21).

4.2 Språket och världen

Gemensamt för de tidigare nämnda tänkarna är att språkanvändning och vårt sätt att uppfatta omvärlden på något sätt är sammankopplade med varandra, vilket är en föreställning som brukar präglade diskursanalysen som Fowler och Fairclough är sammankopplade med (Bergström & Boréus, 2000:180). Vårt arbete följer som sagt inte Halliday, Fowler eller Faircloughs arbeten till fullo. Hallidays funktionella grammatik utgör den lingvistiska utgångspunkten medan Fowler, Fairclough och även Kress & Hodge arbete gett oss tips på hur man konkret tillämpar och modifierar delar av Hallidays arbete för att systematiskt kunna analysera texter i tidningar.

Vi kommer att analysera hur tidningarna valt att skildra vissa händelser. Därför vill vi först och främst diskutera observationer ur ett vetenskapsteoretiskt perspektiv. Vår uppfattning är att synupplevelser inte enbart bestäms av det betraktade objektet. Några kanske känner igen den kända tvetydiga illustrationen av en "ank-hare" ur Jastrows "Fact and Fable in Psychology" som den senare Wittgenstein använde som exempel. Ett något krystat och kanske mer bekant exempel är de bildgåtor för barn där man ska upptäcka människoansikten i lövverket på en teckning av ett träd. Det som först ser ut som ett träd kan snabbt ändras in till en människas ansikte trots att bilden i sig är oförändrad (Chalmers, 1999:26). Vår kulturella uppfostran, vår kunskap och våra förväntningar bidrar i viss mån till att forma den bilden vi ser. Det är inte uteslutande de fysiska egenskaperna hos våra ögon och hos det som betraktas som formar vår upplevelse (Ibid:27).

Eftersom observationer kan variera från person till person anser vi det vara viktigt att undersöka tidningarnas representationer som ofta presenteras som strikt fakta. Kress och Hodge skriver att språket är ett instrument för både kommunikation och kontroll. Åhörarna kan bli både manipulerade och informerade, men med fördel manipulerade medan de sägs bli informerade (Kress & Hodge, 1979:6). Ideologier, skriver Kress och Hodge, innefattar en systematisk organiserad presentation av verkligheten. De menar att tidningar är ett bra exempel på det. När en journalist bevitnar en händelse ställs han inför valet av hur han ska rubricera den. *Demonstration*, *upplopp* eller *konfrontation* är alla begrepp som kan beskriva samma händelse, men valet kan ge olika effekter för den som läser. I en längre text måste journalisten även välja en uppsättning verb (representationen) och andra omständigheter (t ex involverade personer, effekter och plats) som kan skrivas ihop på flera olika sätt (Ibid:15).

I enlighet med Halliday, Fowler och Fairclough så menar vi att man väljer bort andra möjligheter när man slutligen väljer att representera ett visst skeende. Därför kan man genom att undersöka lingvistiska aspekter av språkanvändningen

hitta aspekter som är mer oreflekterade än själva argumentationer i texter (Bergström & Boréus, 2000:180).

5 Metod

5.1 Lingvistisk textanalys

Vår undersökning tar sig formen av vad vi kan kalla en lingvistisk textanalys. Den lingvistiska textanalysen i sig är inget vedertaget begrepp utan är ett namn som ibland används för att beteckna de textanalytiska inriktningar som vilar på en huvudsakligen språkvetenskaplig grund (Bergström & Boréus, 2000:179).

Språket är i sig nästan outtömligt men grundidén för vår metod är att varje språk ska innehålla ett antal tankemodeller för hur man möjligen kan beskriva skeenden och relationer (Ibid:197). Genom att analysera representationerna i tidningarna av samma skeenden kan vi jämföra dem utifrån modellerna och på så sätt eventuellt upptäcka saker som kanske inte hade kunnat uppfattas genom vanlig läsning. Vi presenterar här den övergripande begreppsapparaten vi använder och det som faller utanför ramen förklarar vi senare i vår analys om nödvändigt. Vi kommer för att underlätta läsningen så långt som möjligt försöka undvika användandet av komplicerade lingvistiska termer.

Vi har koncentrerat oss på olika skeenden eller händelser, alltså på beskrivningarna i tidningarna för hur förändringar åstadkoms i en viss situation. Det som brukar kallas för *representationer*. När man väljer att beskriva ett visst skeende väljer man mellan olika modeller. Vilken man väljer kommer att visas av meningsbyggnad och ordval. Man kan göra en distinktion mellan texters mening och deras form men i praktiken kan det vara svårt att skilja på dem då de i hög grad är beroende av varandra (Fairclough, 1995:57). Gränsen mellan semantik och grammatik är svår att dra men en analys utifrån våra verktyg kommer att luta mer åt det semantiska hållet (Halliday, 1985:xix).

De analysverktyg som vi avser att tillämpa i analysen delas för enkelhetens skull in i följande kategorier: *transitivitet*, *transformation*, *ordval* och *modalitet*. Dessa fyra analysverktyg kommer vi inte använda för att analysera varje text i detalj även om det med en del tillägg i princip är möjligt. Vi kommer istället att utgå från texterna och applicera verktygen utifrån den givna situationen.

5.1.1 Transitivitet

Transitivitet är ett begrepp som i den här typen av analys betecknar hur syntaxen uttrycker vilket perspektiv man valt när ett skeende ska beskrivas (Bergström & Boréus, 2000:197). Transitiviteten kan skildra samma händelse på olika sätt vilket

är ett användbart medel för att analysera tidningstexter då vårt val kan indikera vårt synsätt, vilket gör det ideologiskt signifikant (Fowler, 1991:71).

Transitivitet har tre stycken grundstenar: *processer*, *deltagare* och *omständigheter*. Det är de två första som är av speciellt intresse i vår analys.

Processer kan vara handlingar eller händelser. Handlingar är någonting som utförs avsiktligt av någon (en agent). Handlingen kan ha effekt på någon annan deltagare men det är inte nödvändigt att en annan deltagare finns med (Ibid:73). Händelser är något som inträffat utan att någon handlat medvetet och som står bortom någons kontroll. (Bergström & Boréus, 2000:198) Det kan kanske tyckas att det är en stor skillnad mellan en händelse och en handling. Men varje gång någon ska skildra en händelse måste denne bestämma sig för om han ska rubricera det som en händelse eller en handling. Vilket man väljer kan enligt Fairclough ha ideologiska orsaker där kausalitet eller ansvar kan döljas (Fairclough, 1995:109f.). Processerna kan i sin tur delas in i: *materiella*, *verbala* eller *mentala* (Fowler, 1996:74). De materiella är fysiska, yttre och förnimbara. De påverkar någonting fysiskt och uttrycker att någon entitet ”gör” någonting (Halliday, 1985:103). De verbala processerna uttrycks med verb som har något med tal och uttryck att göra. De mentala kan också vara händelser eller handlingar.

Deltagare är den andra grundstenen. Dessa ska man i sin tur dela in i *agenter* och *deltagare som påverkas* av processer. Agenten är den som utför någonting. Deltagarna kan vara både människor och icke-människor. Mänskliga deltagare kallas *mottagare*, och de icke-mänskliga kallas *objekt*.

Omständigheter är det tredje som tas upp och är tid och plats (Fowler, 1991:75f.).

Utifrån dessa kategorier kan man analysera en text och sedan jämföra med andra ur ett semantiskt synsätt men en sats är också en syntaktisk enhet menar Fowler. En syntaktisk analys intresserar sig för positioner och element snarare än propositionella meningar och funktioner. Därför blir vad som kallas *transformation*, d v s syntaktiska variationer, ett nytt mål för analys (Ibid, 1991:77).

5.1.2 Transformation

De transformationer Fowler menar är av speciell vikt är de *nominella* och *passiva*. En radikal transformation som rör processer och omnämns som viktig av Fowler är *nominalisering*. Det är när de verb eller adjektiv som kan användas för att mer fullständigt beskriva processer ersätts med substantiv (Bergström & Boréus, 2000:201). Nominaliseringar gör att deltagare kan försvinna ur processerna bara genom ordvalet. Det kan få stor effekt på själva läsningen då det kan vara omöjligt att se vem som gör vad i processen eftersom en deltagares identitet helt saknas (Kress & Hodge, 1979:26f.). När mänskliga deltagare transformeras så kallas det *passivisering* vilket är mycket vanligare på engelska än på svenska vilket gör att Fowler förmodligen lägger stor vikt vid det. En passivisering gör den kausala kopplingen i satsen syntaktiskt svagare (Ibid:26).

5.1.3 Ordval

Utöver analysen av syntax så kan man även fokusera på ordval. Användandet av ideologiskt- eller värdeladdade ord är av speciellt intresse och likaså orden man använder för att binda ihop satser, de så kallade konnektiven. Det kan vara viktigt att även dra en distinktion mellan *denotera* och *konnotera* när man diskuterar ordval. Uttryck som ”fri marknadsekonomi” eller ”kapitalism” denoterar (pekar ut) samma sak men de har också en bibetydelse. Samtidigt konnoterar begreppen också något, vilket kan variera från person till person där vissa kanske uppfattar det ena uttrycket som mer positivt än den andra (Thurén, 2002:40). Av denna anledningen kommer vi även att anmärka på ordvalet i texterna och se om de innehåller rena värdeomdömen eller potentiellt värdeladdade begrepp.

Vi kommer även att anmärka på användandet av metaforer. En metafor är ett uttryck som beskriver ett fenomen i termer av något annat som det inte är. Den för över betydelser från ett välbekant och konkret område till ett som är mer abstrakt och mindre bekant (Bergström & Boréus, 2000:181). Metaforer är inte bara ytliga språkfenomen utan har en bestämd och kontextuell plats i vårt språk. Språket är fyllt av metaforer som vi ställs inför varje dag och de kan ofta gå obemärkta förbi. Vi vill anmärka på metaforer då de är en så integrerad del av vår språkanvändning och kan ha en viss konnoterande effekt. Metaforer är till sin natur svåranalyserade då de kan ha så många olika betydelser. Om vi tar exemplet med Shakespeares Romeo och Julia. Där Romeo säger: ”Julia är solen” vilket kan betyda allt från att Julia är ljuset i hans liv till att hon är ett gigantiskt gasmoln. Kontexten faller avgörandet.

Anföringsverb som t ex ”säger” och ”påstår” kan också vara av intresse. Dessa ord är de med vilka verbala handlingar beskrivs (Bergström & Boréus, 2000:202). De kan signalera vilken tilltro författaren har till sin källa och de används också för att binda ihop direkta citat med de personer som yttrat dem.

5.1.4 Modalitet

Vi kommer även att titta närmare på det som kallas *modalitet*. Med modalitet menas ”sätt” och i analyser av det fokuserar man på talarens grad av instämmande (affinitet) med en sats (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:87). Ett slags modalitet är *sanning* och talaren accepterar då sitt påstående fullständigt.

En form som man ofta stöter på i massmedierna är när de lägger fram tolkningar som om de vore fakta genom att använda *kategoriska modaliteter*. Dels genom att använda objektiva och inte subjektiva modaliteter (t ex genom att säga ”han är vänlig” i stället för att ”vi anser att han är vänlig”). Mediernas användning av kategoriska modaliteter kan både spegla och främja deras auktoritet (Ibid:88).

5.2 Metodens mål och räckvidd

Det är omöjligt att få en exakt uppfattning av vad en avsändare ”egentligen” menar med sin text och det är inte heller poängen med den här analysen. En direkt analys av en text kommer att leda till olika antaganden då man till viss del styrs av sin metod. Resultatet av en textanalys kan således aldrig ”tala för sig själv” då den är ett resultat av metoden (McQuail, 2000:324f.). Men med hjälp av vårt tillvägagångssätt hoppas vi kunna öka intersubjektiviteten och reliabiliteten då vi rör oss inom ramen för flera etablerade lingvistiska tekniker som, till skillnad från många studier inom samhällsvetenskapen, ger oss ett konkretare tillvägagångssätt (Bergström & Boréus, 2000:258). Intersubjektivitet och kontrollerbarhet är ett grundläggande krav man bör kunna ställa på en studie (Lundqvist, 1993:154).

Vi vill kontrastera texterna mot varandra och sedan till andra möjliga sätt att beskriva samma händelse. Det innebär att analysen även ibland måste ta med avsaknaden av vissa element i texter (Fairclough, 1995:58).

Vi vill klargöra att vi inte är ute efter att se vad som ”egentligen” hände vid de händelser vi valt ut. Vi vill endast fokusera på texterna och jämföra representationerna av händelserna.

Eftersom vi analyserar samma händelser i två tidningar, som dessutom öppet företräder motsatta uppfattningar i EMU-debatten, kan man jämföra beskrivningarna lingvistiskt och sedan se om där finns något mönster och om tidningarnas egna ideologiska budskap eventuellt går att märkas av i deras vanliga ”opartiska” nyhetsrapportering.

Det finns också anledning att här ge uttryck för en begränsning med vår studie. Även om vi har tagit del av sex veckors material har vi ändå bestämt oss för att närmare analysera ett mindre material. Det gör att vi inte kan göra några större generella slutsatser om nyhetsrapporteringarnas effekter överlag.

6 Analys

Vi ska till att börja med övergripande säga något om varje tidnings upplägg av EMU-bevakningen. Sedan ska vi jämföra och analysera de fem valda händelserna som förekommer i båda tidningarna Dagens Nyheter (skrivs härnäst DN) och Dala-Demokraten (skrivs härnäst DD). För tydlighetens skull vill vi även påpeka att rubrikerna skrivs i kursiv stil för att lättare kunna skilja ut när tidningarna själva använder citattecken och därmed undvika det något klumpiga användandet av dubbla citattecken. De längre citaten som används skrivs i förminskad text.

6.1 Tidningarnas EMU-bevakning

Tidningarnas nyhetsbevakning i samband med EMU-omröstningen 2003 var omfattande och skilde sig i mängd inte mycket från EU-omröstningen 1994. DN hade något fler artiklar vid EMU-valet 2003 än 1994. Under de sista fyra veckorna publicerade DN hela 493 artiklar att jämföra med DD som publicerade 154 stycken (Asp, 2004:21). Vid en jämförelse av tidningarnas ledare hade DN 53 och DD 34 stycken. Av de tidningar Asp undersökt var det endast DD som hade fler ledarartiklar inför EMU-valet än inför EU-valet (Ibid:25).

Under vår urvalsperiod från den 1 augusti 2003 har vi tagit del av detta digra material och sett prov på tidningarnas skiftande upplägg. Det har i huvudsak inneburit material i form av opinionsmätningar, insändare, ledare, reklam, reseskildringar, intervjuer, reportage och annat material. Det vi valt att titta närmare på är artiklarna på nyhetssidorna.

Artiklarna har behandlat allt från ”debatt om debatten” till redovisningar av opinionsmätningar. Tidningarna har också haft ambitionen att tillhandahålla fakta så att läsarna själva ska kunna bilda sig en uppfattning och ta egna självständiga beslut. Detta är emellertid inte så enkelt som det ger för handen. Ett exempel på komplexiteten i vad som konstaterar fakta är att de ibland publicerat uppgifter som divergerar. DD publicerade 8/8 (Bilaga 3): *Mycket dyrare handla med euron* på framsidan, där man refererade till prislappen på en tröja som säljs både i Finland och Sverige. DD skrev 4/9 också (Bilaga 4): ”När fransmän eller spanjorskor går till frisören, köper sig en kopp kaffe, betalar en parkeringsavgift eller en tidning, möter de verkliga prisökningar” som fanns i en artikel med rubriken: *Vad hände med priserna i euroländerna?*

DN skrev på politiksidan 21/8 (Bilaga 4): *Prisökning inte eurons fel* där prisökningarna i andra länder kan förklaras som en psykologisk effekt där

konsumenterna inte hunnit få ”känslan för vad som är billigt och dyrt i euro”. I artikeln ”*EMU ingen kvinnofälla*” 2/9 skrev man följande ingress (Bilaga 5): ”Kvinnorna tvingas inte tillbaka till spisen och det blir inte nedskärningar i den offentliga sektorn om Sverige går med i EMU.”. Källan till detta påstående nämndes inte förrän i andra satsen efter ingressen. Med den här typen av uppgifter är det inte lätt för läsaren att själv kunna bilda sig en uppfattning om effekterna av ett eventuellt valutabyte.

Även sättet att skildra vissa huvudpersoner har skilt sig tidningarna emellan. Epitet som ”nejdrottning” (DN 3/9), ”jadrottning” (DN 4/9), ”superkvartett” (DN 13/8) och ”tung kvartett” (DN 9/9) har alla använts i DN under den undersökta perioden som haft en väldigt personinriktad rapportering. DD har inte använts sig av denna typen av beskrivningar i lika hög grad utan har istället en tendens att beskriva personer i mer allmänna ordalag. Det kan innebära en beskrivning i förhållande till den grupperingen de tillhör som t ex ”socialdemokraterna” eller ”nejsidan”. Men det här kräver närmare undersökning och kommer inte att vara målet för vår undersökning.

Som tidigare nämnts skilde sig tidningarnas rapportering åt både kvantitetsmässigt och innehållsmässigt. Denna studie har dock inte som ambition att ge en total bild av tidningarnas nyhetsrapportering. Att kontrollera tidningarnas faktauppgifter om de eventuella effekterna av ett valutabyte skulle kräva en fördjupning i argumentationen av de ekonomiska frågornas för- och nackdelar. Vår ambition är inte heller att fördjupa oss i tidningarnas konstruktion av identiteter där personer exempelvis beskrivs i termer av epitet.

6.2 Gemensamma händelser

6.2.1 EMU-debatt i Falun mellan Paulsen och Ulvskog

Den 6 augusti möttes Marit Paulsen och Marita Ulvskog i en debatt för att diskutera EMU-frågan. Både DN och DD bevakade denna händelse på plats. Eftersom debatten hölls i Falun så var den lokala bevakningen stor i DD, bl a hade man en artikel inför debatten där de två huvudpersonerna fick svara på frågor om EMU.

DD har dagen efter debatten (7/8) följande rubrik på lokalsidan Dalarna (Bilaga 6): *Fullsatt på EMU-debatten* medan DN på politiksidan (7/8) skriver (Bilaga 6): *Ulvskog utan munkavle mot Paulsen*. DD skriver vidare i artikeln: ”Marita lade i femmans växel direkt och Marit följde efter.”. Först värt att notera är att det är en metafor i form av en fysisk handling. Marita är agenten i det att hon beskrivs utföra något vilket ger läsaren en tydlig kausal indikation på vem det är som tar initiativet. DD skriver vidare: ”Marita, s, vann med en knapp men övertygande marginal över Marit, fp. Förmodligen så som EMU-valet kommer att sluta.”. Första satsen skrivs som en fysisk

handling där Marita Ulvskog ”vann” och modalitet uttrycks genom ett kategoriskt påstående. Den andra satsen är även den ett påstående men skribenten tillskriver den bara en viss sannolikhet då hjälpverbet ”förmodligen” endast uttrycker en medelsannolikhet som Halliday kallar ”median value” (Halliday, 1985:338f.).

I stycket efter skrivs: ”Visst är ja-sympatisörernas Marit Paulsen jordnära och trygg att lyssna på...”. Artikelns fortsätter med en underrubrik: *Nej mera trovärdig* och följs av: ”Men nej-sympatisörernas Marita Ulvskog, med sin politiska professionalitet blir mer trovärdig när hon varnar för den supermakt som är på väg att växa i Europa...”. Stycket efter detta fortsätter ”Det är ljusår mellan ja-sägande Marit och nej-sägande Marita.”. Vi kan göra tre intressanta iakttagelser här. Det två styckena är sammankopplade vilket märks genom de första orden som inleder styckena: ”visst” och ”men” (”Visst är ja-sympatisörernas...” och ”Men nej-sympatisörernas...”). Här görs en värderingsskillnad vilket också manifesteras genom epiteterna ”jordnära” och ”politisk professionell”, som tilldelas kombattanterna. Att det senare beskrivs som ”ljusår” mellan dem tenderar att i sammanhanget uppfattas som en gradering eller värdering utifrån ”den professionella” och ”den jordnära”. Den underrubrik (*Nej mera trovärdig*) som förekommer är även den en kategorisk modalitet som både förstärker och sammanfattar påföljande stycke.

DN väljer till skillnad från DD att använda sig av flera citat från huvudpersonerna i sin artikel. DN passar också på att undersöka ett av Marita Ulvskogs argument och konstaterar med följande mening att Ulvskog har fel i sitt påstående: ”Finansdepartementet meddelade dock senare att det är Paulsen som har rätt.”.

I DN:s artikel läggs det vikt vid att båda kombattanterna var från trakten och att Ulvskog tidigare varit chefsredaktör på DD. Det poängteras vidare att nejopinionen är stark i Dalarna vilket Marit kommenterar med att opinionen ”blir svår att vända”. Det beskrivs vidare att: ”Både Ulvskog och Paulsen hade dock rejält publikstöd. Men Ulvskog fick något längre slutapplåd.”. Den sista meningen blir intressant då man jämför den med DD som tog klar ställning till vem de tyckte vann debatten genom att skriva det som en handling och använda ”vann”. DN väljer ett försiktigare ställningstagande när de beskriver det som en fysisk händelse i form av applåder. Det är alltså upp till läsaren själv att välja om denne vill tolka applåderna som en seger. Värt att notera är valet av vilken information DN ser som relevant. I samma stycke skriver DN först om Ulvskogs tidigare yrke som chefredaktör för DD samt för nejopinionen i Dalarna, innan man slutligen skriver vem som fick flest slutapplåder.

6.2.2 Göran Persson kritiserar

Göran Persson får kritik för ett av sina uttalanden som rör de egna ministrarna. Denna artikel liksom den föregående är kopplad till den s.k. ”munkavledebatten” som blev en lång följetong och som handlade om statsministerns krav på lojalitet i de egna leden och att följa partiets linje i folkomröstningen (Asp, 2004:152). Båda tidningarna publicerar artiklarna 11/8 och har fått sin information från TT, vilket gör det extra intressant att jämföra tidningarna. Det är sålunda intressant att se hur

tidningarna ställer sig till TT:s beskrivning samt om de skiljer sig åt när det tillhandahållits samma text. I stora drag uppvisar de påfallande likheter i sina rapporteringar och följer varandra i princip sats för sats. Men det finns några väsentliga punkter där det skiljer sig åt.

Värt direkt att notera är att DN väljer att presentera en tämligen liten artikel på politiksidan som en stor rubrik på framsidan (Bilaga 7): *Perssons attack får hård kritik "Fegt att kritisera dem som inte får försvara sig"*. På politiksidan i samma tidning står följande rubrik att läsa (Bilaga 7): *Perssons utfall mot egna ministrar får hård kritik*. DN väljer att formulera begreppen "attack" och "utfall" för att beskriva Perssons uttalande. Det är också anmärkningsvärt att båda rubrikerna innehåller "hård" för att förstärka kritikbilden. Denna betoning saknas hos DD. Här väljer man istället att direkt tillskriva Persson kritiken och inte hans handling, som i förra fallet. Rubriken i DD lyder (Bilaga 7): *Persson får kritik efter nytt uttalande*.

Bortsett från rubrikerna är artiklarna identiska fram till det tredje stycket. Den inledande meningen i detta stycke är nästan identisk fast med skillnaden att DD skriver: "skulle bilda en superstat" vilket DN väljer att utelämna och ersätta med: "stänger ute resten av världen". De påföljande citaten har samma innebörd men den senare är nerkortad i DN. Noterbart är att DN väljer att ersätta "superstat" med en process i det att någon utför en handling.

Det potentiellt värdeladdade begreppet "superstat" återkommer två gånger förutom citatet hos DD vilket saknas i DN förutom i Perssons direkta citat. DN väljer istället att använda "stänger ute resten av världen" i en mening som i övrigt är identisk med DD:s. Enligt Nationalencyklopedin så är "superstat" ett nedsättande ord som används i kritiska beskrivningar av EU vilket kanske är en av anledningarna till att formuleringen strukits ur DN.

DD återger Lena Sandlin-Hedmans uttalande i två citat till skillnad från DN som skrivit ihop det till ett. DD inkluderar: "Munkaveln sitter lika hårt som tidigare.". Den meningen är struken ur citatet hos DN. Vi kan konstatera att citaten skiljer sig åt i de båda tidningarna och anledningen till det är inte riktigt klar.

DD och DN väljer sedan att inleda nästa citat av Persson på lite annorlunda sätt. DN väljer att först att beskriva citatet genom att skriva: "Statsministern passar mycket riktigt också på att ironisera över ett gammalt yttrande från Margareta Winberg inför EU-valet. På en fråga om nejsidans farhågor om en kommande Europaarmé, svarar Persson:". DN tolkar först svaret genom att använda "mycket riktigt" och "ironisera". DN tolkar och rubricerar sedan Perssons uttalande som ironiskt och gör vad Fairclough kallar "formulation" som även innebär en tolkning av ett citat (Fairclough, 1995:118) "Mycket riktigt" är uttryck för en modalitet med högt värde av sannolikhet.

Även DN:s ordval "farhågor" gällande påståendet om Europaarmén, är intressant sett till vad DD skriver. DD skriver följande: "På en fråga från SvD som handlar om att nejsidan påstår att nästa steg mot en superstat efter euron är en Europaarmé, svarar statsministern:". DD väljer alltså att beskriva själva frågan som ställdes och vem som ställde den. DD skriver "påstår" vilket speglar en större osäkerhet än t ex "säger" och uttrycker ett mindre klart ställningstagande i frågan än DN. Skillnaden blir

också att ”farhågor” som DN använder är en mental process medan anförings verbet ”påstår” kännetecknar en verbal process.

6.2.3 Anna Lindh och Carl-Henric Svanberg

Utrikesminister Anna Lindh och Ericssons koncernchef Carl-Henric Svanberg skrev en debattartikel ihop i DN debatt 26/8 vilket väckte stort intresse och fick följdverkningar i pressen dagarna efter.

DN kommenterar detta 27/8 på framsidan under rubriken (Bilaga 8): *Det nya samförståndet* genom en analys av Henrik Brors, chef på politikerredaktionen. Det är anmärkningsvärt hur rubriken är formulerad. Det är en nominalisering då ett substantiv kategoriserar ett händelseförlopp.

DD väljer att skriva om Lindhs och Svanbergs gemensamma utspel samma dag med rubriken (Bilaga 8): *S-topp och näringsliv i enad front*. I denna rubrik liksom i den påföljande ingressen och vidare i artikeln, används begrepp som ”s-topp”, ”socialdemokraterna” och ”näringslivet”. Man väljer att inte peka ut personerna inledningsvis utan väljer istället opersonliga och generella termer: ”Socialdemokraterna och näringslivet hjälps åt för att försöka vända opinionen till ett ja...”. I påföljande sats nämns de dock vid namn och deras utspel rubriceras som att de ”varnar”. Att varna är inte bara ett uttalande utan konstituerar också en handling. Det innebär att utföra en handling med ord och kallas för ”talakt”. Detta begrepp härstammar från J.L Austin (Fowler, 1991:87).

Artikeln innehåller en annan händelse i sitt sista stycke som inte förekommer i DN: ”Något som säkert många också kallar skandal upptäcktes på Irland. Svenskar som vill brevrösta på Irland har nämligen inte fått någon nejsedel i sitt valkuvert.”. Kvantifikatorn ”många” är uttryck för ett vagare och ett relativt förhållningssätt. Begreppet ”säkert” indikerar att reportern ser sitt uttalande som väldigt sannolikt i denna modalitet med hög sannolikhet. Denna form tillsammans med användandet av ”många” möjliggör att Lindhs utspel kan utläsas i texten som en faktisk skandal även om det inte uttryckligen skrivs.

I DN 28/8 finns en artikel där Pagrotsky kommenterar händelsen (Bilaga 9): *Pagrotsky kritisk mot Ericssonchef*. DN skriver ut Pagrotsky som klar agent i den här rubriken. Men vad som är anmärkningsvärt är att han beskrivs som kritisk mot mottagaren Ericssonchefen och inte till hans uttalande. DN värderar Pagrotskys uttalande och rubricerar det som handling där Pagrotsky är ”kritisk”. Artikeln består till stor del av direkta frågor och citat varvat med vad Fairclough (enligt tidigare definition) kallar ”formulation”. Ett exempel på detta är när DN skriver i artikelns näst sista stycke: ”Under hela intervjun talar Leif Pagrotsky om debattartikeln som om den endast var skriven av Carl-Henric Svanberg.”. DN:s reporter väljer att beskriva Pagrotskys beteende i intervjusituationen vilket reportaget i sin befintliga form inte indikerar. Det är en iakttagelse och sammanfattning från reporterns sida.

I DD 28/8 finns följande artikelrubrik (Bilaga 9): *Pagrotsky tror inte på företagsflykt*. DD skriver bara att Pagrotsky ”tror inte på företagsflykt” till skillnad

från DN som valde att kalla samma sak ”kritisk mot Ericssonchef”. Båda tidningar beskriver samma sak då det som uppfattas som ”kritik” bestod i att Pagrotsky inte trodde på Ericssonchefens uttalande om en eventuell företagsflykt. Skillnaden är att DD beskriver det som en mental process i det att han ”tror” medan DN beskriver det som en verbal process eftersom ”kritisk” kräver någon form av verbal aktion. Intressant i sammanhanget är att det inte framgår av artikeln i DN att Pagrotsky kritiserar Svanberg explicit.

I ingressen skriver DD att: ”Näringsminister Leif Pagrotsky tror inte att det blir någon massflykt av företag från Sverige om det blir ett nej i folkomröstningen om EMU.”. Det är en viss skillnad på rubriken och ingressen där ”massflykt av företag” och ”företagsflykt” (*Pagrotsky tror inte på företagsflykt*) förekommer i var sin sats. Det intressanta med dessa två formuleringar är till att börja med att de tycks ge uttryck för substantiv, dvs nominaliseringar, istället för att beskrivas i termer av verb. Vidare hur de skiljer sig i både ordval och form. I rubriken saknas förstärkningen ”massflykt” samtidigt som den är skriven i en aktiv form. I ingressen förvandlas den till ett starkare påstående samtidigt som det skrivs i en passiv form genom ”massflykt av företag”.

Artikeln i DD är tvådelad med ytterligare en händelse i sista stycket. I underrubriken står det: *Toppdirektörer säger ja*. Artikeln fortsätter: ”Motståndet till EMU bland börsbolagens toppdirektörer är för övrigt närmast obefintligt, enligt en undersökning av affärsvärlden. Bland börsbolagens [...] säger hela 92 procent ja till euron.”. Man skriver artikeln utifrån en negativ utgångspunkt till skillnad från den underrubriken man väljer. Man skriver att motståndet är ”närmast obefintligt” istället för att skriva att stödet är starkt.

6.2.4 Den mjuka linjen

Göran Persson uttalar sig om en flexibel tidpunkt för ett eventuellt valutabyte. Han kallar detta själv för ett mjukare ja.

På DN:s framsida 30/8 publiceras följande rubrik (Bilaga 10): *Persson spelar högt om euron*. Valet av uttrycket och metaforen ”spela högt” implicerar att vi har med ett slags risktagande att göra. Persson verkar således enligt DN chansa om eurons framtid. Vidare under denna rubrik görs hänvisning till en egen analys på politiksidan. Således har stoff till förstasidan hämtats från det egna opinionsbildande materialet. Detta kommer bli till uttryck i följande citat: ”Göran Perssons drastiska grepp är ett högriskspel, skriver DN:s Henrik Brors i en analys.”. På politiksidan i DN är rubriken till nyhetsartikeln (Bilaga 10): *Persson lanserar ”mjuk” eurolinje*. Här är det tydligt att det är Persson som utför något. På inrikessidan i DD 30/8 är rubriken (Bilaga 11): *Mjukt ja lanseras*. Detta är en tydlig nominalisering där ”mjukt ja” förvandlas till ett substantiv istället för att vara ett uttalande som Persson gör. Båda tidningarna använder sig här av begreppet ”lansera” som endast förekommer i deras rubriker. Detta begrepp förknippas vanligtvis med företagsvärlden och deras införande av nya produkter

på marknaden (SAOL). I artiklarna beskrivs uttalandet som ett ”klargörande” och att Persson ”klargjort”.

I DN:s artikel på politiksidan uttrycks följande i ingressen: ”Japartier har pratat ihop sig om problemet med de osäkra väljarna. Därför får [...] Perssons utspel [...] total uppslutning från jasidan, trots att motståndarna jublar över ett politiskt självmål.”. Användningen av logiska konnektiv som t ex ”trots allt” kan ge uttryck för subjektiva och även ideologiska associationer (Fairclough, 1989:131). Till exempel skulle det kunna tolkas som att Perssons utspel de facto *är* ett ”självmål” och att jasidan ändå sluter upp bakom statsministern. Även användningen av en aktiv metafor som ”politiskt självmål” blir tillsammans med ”trots att” i detta sammanhang en väldigt målande beskrivning som kan tolkas olika beroende på hur man uppfattar konnektivet.

Metaforer förekommer också i DD som exempelvis följande: ”Ännu blåser opinionens vindar kraftigt mot jasidan”. Om nyss nämnda metafor i DN - ”politiskt självmål” - kan ses som ett uttryck för ett klavertramp, kan denna metafor om ”opinionens vindar” ses som en hänvisning till ett naturfenomen. I analyser av metaforer brukar man anmärka på användningen av naturfenomen. Metaforer av denna typ kan signalera att det som beskrivs är bortom kontroll och omöjligt att påverka (Bergström & Boréus, 2000:184). Vi kan se två olika uttryck för modalitet i de två tidningarna då de avser att uttala sig om kausala effekter av Göran Perssons uttalande. DD skriver: ”möjligen kan Perssons ord komma att sparka tillbaka” och: ”Möjligen kastar Persson fram argumenten för att försöka fånga upp osäkra väljare och knapra in på nejsidans övertag.”. Det modala hjälp verbet ”möjligen” indikerar att journalisten tillskriver satsen en viss sannolikhet, till skillnad från DN som väljer att skriva i stycket efter ingressen: ”Ett mycket medvetet men riskabelt taktiskt resonemang ligger bakom budskapet.”. Och vidare i mitten av artikeln: ”Taktiken går ut på att locka över väljare som idag är osäkra eller säger nej till euron, genom att garantera att övergången ska ske under kontrollerade former, och inte till varje pris den 1 januari 2006.”. Satserna uttrycker kategoriska modaliteter där journalisten beskriver uttalandet som klar fakta. DN bygger dessutom sin artikel på tolkningar av aktörer från jasidan vilket framgår av följande: ”DN har talat med flera aktörer på jasidan som menar att bakgrunden till fredagens utspel...”. Här förekommer en otydlig kvantifiering ”flera”. Det framgår inte hur många ”flera” innebär. Det är upp till den egna tolkningen.

6.2.5 Dagen efter valet

Dagen efter valet, måndagen 15/9, fanns det ett stort material om valutgången i de båda tidningarna. Vi har i det följande valt att titta närmare på rubriker som publicerades denna dag och dessutom fastnat för två olika sätt att skildra vallokalundersökningen som gjordes i samband med valet. Om rubriker säger Hvitfelt att deras huvuduppgift är att väcka intresse och i andra hand sammanfatta innehållet och poängtera det viktigaste i artikeln (Hvitfelt, 1988:200)

På DD:s framsida är huvudrubriken (Bilaga 12): *Sverige sade nej -I Dalarna röstade 70,1 procent nej • Ingen dalakommun sade ja*. Satsen uttrycks som en verbal handling med "Sverige" som tydlig agent. På DN:s framsida står följande korta rubrik att läsa (Bilaga 12): *NEJ*. Dessutom finns en mindre rubrik i direkt anslutning: *Hårt slag i maktens ansikte* med tillhörande komplett analys också den på framsidan. Detta är en form av transformerings då det varken är klart vem som utför handlingen eller vad som kan ses som ett "hårt slag".

Det finns andra exempel på nyhetssidorna hur de olika rubrikerna formuleras. I DN skrivs (Bilaga 13): *Ett rungande nej till euron*. Denna sats är en tydlig nominalisering där vem som utför handlingen helt försvinner ur satsen och istället ersätts med ett substantiv. Kontrasten ser man i DD där det står (Bilaga 13): *Svenskarna säger nej*, där det är tydligt vem det är som säger "nej". Men det finns även exempel i DD på en transformation där agenten istället tagits bort (Bilaga 14): *Förkrossande nej-seger i Dalarna*. Denna rubrik skrivs som en kategorisk modalitet med en potentiellt nedvärderande beskrivning. I beskrivningen av orsakerna till nejsegern är rubrikerna av en annan form i DN (Bilaga 14): *"S har inte lyckats med uppgiften"* och *M vägrar se resultatet som en protest*. Gemensamt för båda rubrikerna är att de innehåller tydligt utpekade aktörer.

Tidningarna publicerar artiklar där de avser förklara orsakerna till valresultatet. DN har två artiklar medan DD har en. De båda tidningarna använder sig av samma undersökning som källa. DD baserar dock sin tolkning via TT:s expert Rutger Lindahls analys medan DN baserar sin direkt på vallokalsundersökningen.

Rubrikerna till artiklarna är (Bilaga 15): *Ekonomisk trovärdighet bakom nejsidans vinst* i DD och *Borgliga väljare gick emot sina ledare* i DN (Bilaga 15). Rubriken i DD uttrycks som en händelse och rubriken i DN som en handling som de "borgerliga väljarna" utför. De båda rubrikerna är exempel på kategoriska modaliteter där de presenteras som sanningar eller fakta. Det är intressant att påpeka att DD skriver om valresultatet och vad som fick folk att rösta nej medan DN skriver om vilka det var som inte röstade ja. Det märks tydligt i artiklarnas ingresser. I DD:s ingress står följande: "Nejsidan vann den ekonomiska debatten. Dessutom blev omröstningen en protest mot Stockholm och centrum. Det är några av förklaringarna till resultatet i folkomröstningen, enligt TT:s expert professor Rutger Lindahl.". De första två satserna beskrivs som strikt fakta och kopplas inte ihop med sin källa förrän i den tredje satsen genom anförings verbet "enligt". Det kan ge ett missvisande intryck då en persons yttranden kan ta sig formen av fakta för att flera satser senare kopplas ihop till sin källa. I DN:s ingress står: "De borgerliga partierna fick inte med sig tillräckligt många väljare bakom ett ja till euron. Det är en viktig förklaring till nejsidans seger...". Även här använder de båda tidningarna sig av typiska kategoriska modaliteter i ingresserna när de tolkar vallokalsundersökningen.

DD uttalar sig om en fråga om EU i vallokalsundersökningen: "Att 60 procent ändå vill vara kvar i EU, enligt vallokalsundersökningen visar att väljarna separerat frågorna. Det har gjort det lättare exempelvis för borgerliga väljare att rösta nej.". Detta påstående ska jämföras med DN:s ingress till artikeln *Nejröstare misstror politikerna*, som behandlar samma ämne (Bilaga 16): "Många [...] som röstade nej till euron misstror politiker och många vill att Sverige lämnar EU. Demokratien, den nationella självständigheten var

dom viktigaste frågorna för de svenskar som sade nej till euron.” Tidningarna väljer att tolka samma sak från motsatt håll. DD skriver att 60 procent vill vara kvar medan DN skriver att ”många vill att Sverige lämnar EU”. Anmärkningsvärt är att DN väljer det vaga och relativa begreppet ”många” som egentligen inte informerar oss om det faktiska antalet. Vidare i samma artikel finns det ett exempel på ett konnektiv när man avser förklara prisernas effekter. DN skriver: ””Priserna” har också betytt mer för nejväljarna: uppenbarligen har man utgått ifrån att prisernas skulle stiga med ett svenskt euromedlemskap, trots jasiidans ihärdiga försäkringar om motsatsen.”. Det är i den avslutande satsen som det blir intressant när ”trots” används som konnektiv för att binda ihop de två satserna. ”Trots” kan läsas ut på många sätt i en sats. Den kan i vissa läsningar markera att den avslutande satsen är vanligtvis att förvänta, men att det nu händer något helt oväntat. Ett exempel på detta är följande sats: ”Lugi gjorde mål *trots* att de hade två spelare utvisade”.

7 Slutsats

Som vi tidigt slog fast har vår uppfattning varit att varje text kräver ett val av perspektiv. Varje artikel måste konstitueras av ett val från journalisten och tidningens sida samt genomgå en mängd instanser innan den slutligen publiceras. Dessutom kan journalisten pga för lite textutrymme ha svårt att förklara komplexa förhållanden och då lättare ta till stereotyper, schabloner eller nominaliseringar (Leth & Thorén, 2002:107). Dessa val av perspektiv behöver i slutändan inte vara ett medvetet val från tidningen eller journalistens sida men kan ändå få allvarliga konsekvenser. Tidningarna har exempelvis valt att betona vissa aktörers roller i de artiklar vi haft i vårt urval som kan ha kopplingar till tidningarnas uttalade hållning. Dagens Nyheter har utöver sin roll som förespråkare för jasiidan en oppositionell roll att spela samtidigt som Dala-Demokraten företräder den sidan som sitter vid makten.

Med hjälp av våra textanalytiska verktyg har vi kunnat se att de båda tidningarna tenderar att skilja sig åt i sina sätt att rapportera både vad gäller struktur och ordval. Hvitfelt kom i sin bok "Nyheter i krig" fram till att tidningar ibland tenderar att ta till "semantiska knep" i sin rapportering som kan verka vilseledande för läsarna (Hvitfelt, 1988:197f.). Det finns en rad intressanta iakttagelser som rör *ordval* i de artiklarna vi analyserat såsom användningen av potentiellt värdeladdade begrepp, metaforer och relativa begrepp som alla kan fungera som "semantiska knep".

Vi har sett hur metaforer har använts konsekvent i rapporteringen. De har i huvudsak förekommit för att förstärka och förtydlig händelser. Det har inte gått att utläsa huruvida medvetet dessa har använts då de är en så integrerad del av vårt språk att det är svårt att undvika dem. Användningen av opreciserade begrepp har vi också kunnat notera. Denna typen av begrepp är svåra att förknippa med saklighet eftersom de beskriver ickeprecisa förhållanden och kommer således att betyda olika saker för olika personer och kan väldigt enkelt tänjas för att måla upp en önskad bild av verkligheten. Gemensamt för dessa begrepp är svårigheten att veta exakt vad uttrycken kontrasterar mot. Om något beskrivs som "hård attack" så framgår inte vad "hård" förhåller sig till. Därmed har *sakligheten* i rapporteringen blivit lidande.

Strukturen i tidningarna har även den divergerat där olika processer och tillämpningen av nominaliseringar förekommit i olika sammanhang. Det har inneburit att ansvaret för en handling har skiftat från en tydlig aktör till en otydlig och avpersonifierad position där det inte längre är möjligt att utröna vem som bär ansvaret. Tidningarna har makten att avgöra valet av perspektiv där vem som bär ansvaret antingen tydligt kan pekats ut eller avpersonifieras och därmed försvinna helt. Oavsett vilken sida man företräder så kommer diverse transformationer att få effekter för *opartiskheten*.

Kress och Hodge menar att en tidning alltid tenderar att välja en bestämd ideologi, dvs ett bestämt sätt att se på världen enligt deras definition, när de beskriver verkligheten (Kress & Hodge, 1979:15). Våra resultat tyder på att de tidningar vi undersökt, som företräder motsatta åsikter, skiljer sig åt i sin rapportering och anledningen till detta skulle i slutändan kunna vara förenliga med deras ideologiska ståndpunkt i EMU-frågan. Till och med när båda tidningarna använde sig av TT:s artikel, innehöll deras egna publicerade artiklar slutligen, små men väsentliga skillnader som kan styra läsaren i olika riktningar genom så enkla saker som användningen av ett ord eller en metafor. Vi kan alltså konstatera att skillnaderna i Dagens Nyheter och Dala-Demokraten som redogjorts för i denna studie inte agerat i harmoni med det objektiva informationsuppdraget då det i praktiken är svårt att skilja nyhetsrapporteringen från det opinionsbildande materialet.

Vi har sett att kategoriska modaliteter ibland används isolerat och först genom ett anföringsverb får kontakt med den sanna källan vilket kan komma långt in i artikeln. Det ger artikeln en form där det är svårt för läsaren att direkt kunna skilja på vad som är en åsikt och vad sägs vara fakta, vilket är en regel enligt Pressombudsmannen. Tidningarnas omfattande användande av kategoriska modaliteter vidmakthåller deras position som auktoritet i samhället och tillhandahållare av information. Eftersom tidningarnas nyheter sägs vara objektiva och har formen av strikt fakta, frammanas denna auktoritära bild för allmänheten vilket gör att många förlitar sig på dem och tolkar det som publiceras automatiskt för sant. När en intressegrupp genererar ett sådant försanthållande kan man i enlighet med Karvonen börja tala om ett kollektivs aggregerade åsikt. ”Varje gång någon offentligt uttrycker en åsikt, en preferens eller ett ställningstagande bidrar han följaktligen till opinionsbildningen” (Karvonen, 2000:9).

7.1 I demokratins tjänst? – avslutande reflektion

Demokratirådets rapport 2005 pekar på en förändringsriktning i samhället som kan sammanfattas av en ökad individualisering där långsiktiga lojaliteter tenderar att bytas ut mot ett mer kritiskt och ombytligt tänkande. Medierna är med och bidrar till denna utveckling (Petersson et al., 2005:169). Detta tillsammans med en ökande konkurrens, större vinstdrivande krav och ett större utbud av kommunikations- och medieforum, får konsekvenser för journalistens förmåga att utföra sina uppgifter utifrån den praxis som redogjorts för i denna studie. Förändringen av dessa aspekter kan göra att nyhetsförmedling måste förpackas på ett sätt som inte främjar den objektiva ambitionen.

Den fria åsiktsbildningen beskrivs som själva utgångspunkten för en fungerande demokrati. Medierna spelar i sitt informationsuppdrag en viktig roll för denna process. I en demokratisk process som vid EMU-valet visade det sig att informationsrollen inte är lika renodlad och åsidosätts till förmån för en opinionsbildande roll. I EMU-debatten föreligger en mängd infallsvinklar på hur

man kan välja att förhålla sig till ett ja- eller nejargument. Många av dessa argument kräver exempelvis en relativ hög ekonomisk förkunskap. Journalistiken står då inför flera utmaningar. Samtidigt som man ska värna om objektiviteten och ge saklig information ska man också sträva efter att förankra och transformera den okända och komplexa kunskapen om EMU utifrån sin egen syn. Tidningen verkar utöver sin informationsroll samtidigt behöva förhålla sig till folkets behov av offentliga samtal. Samhället speglar en mer deliberativ demokratiattityd som inte enbart nöjer sig med ett jämlikt deltagande i val utan vill eftersträva jämlika möjligheter att delta i offentliga samtal och kommunikation (Warren, 2002:174).

Vi tycker oss kunna se indikationer på hur medierna befinner sig i spänningsfältet mellan två olika ideologiska paradig. Dels den som motsvarar den *sociala ansvarsideologin* där vissa moraliska åtaganden förpliktigar. Dels den *frihetliga ideologin* som eftersträvar åsiktsbildning utifrån en mer deliberativ och fri utgångspunkt. Denna position är en stor utmaning för tidningar och medier i allmänhet och kräver enligt vårt sätt att se, en större medvetenhet och självkritik.

7.2 Förslag på framtida forskning

Under studiens gång har vi upptäckt några olika möjliga föremål för framtida studier. Bevakningen av en folkomröstning som EMU kräver stor förkunskap om komplexa ekonomiska frågor. Det hade varit intressant att undersöka sakligheten och argumenteringen i tidningarnas rapportering. Även att endast fokusera på en enskild tidning under en hel valrörelse hade varit givande då det hade varit lättare att se ett mer heltäckande ideologiskt mönster i rapporteringen. Det hade kunnat vara givande att se vilka bilder tidningarna förmedlar av viktiga huvudpersoner. I bilden av hur stereotyper framkommer skulle en analys utifrån genus kunna vara intressant i det hur man skildrar män och kvinnor och huruvida dessa beskrivningar ter sig olika.

8 Referenser

- Asp, Kent, 2004. *Jordskredssegern. Medierna och folkomröstningen om euron*. Kungälv: Grafikerna Livréna.
- Bergström, Göran - Boréus, Kristina, 2000. *Textens Mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Chalmers, Alan F, 2003. *Vad är vetenskap egentligen?* Tredje omarbetade upplagan. Nora: Nya Doxa.
- Fairclough, Norman, 1989. *Language and Power*. London: Longman Group UK Limited.
- Fairclough, Norman, 1995. *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Fowler, Roger, 1991. *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London: Clays Ltd, St Ives Plc.
- Hadenius, Stig - Weibull, Lennart, 2005. *Massmedier. En bok om press, radio och TV*. 8:e upplagan. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood - McIntosh, Angus – Stevens Peter, 1964. *The linguistic sciences and language teaching*. London: Longmans.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood, 1975. *Learning how to mean : explorations in the development of language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood, 1985. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Hopkin, Jonathan, s.249-267 i Marsh, David – Stoker, Gerry (eds), 2002. *Theory and Methods in Political Science*. London: Macmillan.
- Howarth, David, 2000. *Discourse*. Buckingham: Open University Press.
- Hvitfelt, Håkan, 1988. *Nyheter i krig*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Jacobsson, Kerstin, 1997. *Så gott som demokrati. Om demokratifrågan i EU-debatten*. Umeå: Borea Bokförlag.
- Karvonen, Lauri, s.8-17 i Hvitfelt, Håkan - Karvonen, Lauri, (red), 2000. *Nygamla opinioner. Mitt i opinionen 4*. Sundsvall: Demokratiinstitutet.
- Kress, Gunther - Hodge, Robert, 1979. *Language as Ideology*. London: Routledge & Keagan Paul Ltd.
- Leth, Göran - Thurén, Torsten, 2002. *Revolutionen i Belgrad 2000: fakta och förklaringar i några svenska medier*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Lundqvist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- McQuail, Denis, 2000. *Mass Communication Theory*. 4th edition. London: Sage Publications Ltd.
- Petersson, Olof (red.), 2005. *Mediernas integritet. Demokratirådets rapport 2005*. Stockholm: SNS Förlag.

- SOU 1994. *Dagspressen i 1990-talets medielandskap*. Stockholm: Fritze.
- SOU 1995. *Vårt dagliga blad – stöd till svensk dagspress*. Stockholm: Fritze.
- Strandbrink, Peter, 2003. *Förnuftets entoniga röst. Om EU-kampanjens demokratiska rum och medborgarskapets villkor*. Huddinge: Södertörns högskola.
- Strömbäck, Jesper, s.94-112 i Hvitfelt, Håkan - Karvonen, Lauri, (red), 2000. *Nygamla opinioner. Mitt i opinionen 4*. Sundsvall: Demokratiinstitutet.
- Thurén, Thorsten, 2002. *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber AB
- Warren, Mark, s173-202 i Carter, April - Stokes, Geoffrey, (red) 2002. *Democratic theory today*. Malden: Blackwell Publishers Inc.
- Westerståhl, Jörgen, 1972. *Objektiv Nyhetsförmedling*. Göteborg: Akademiförlaget.
- Winther Jörgensen, Marianne - Phillips Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Tidningar

Dala-Demokraten (030801-030915)

Dagens Nyheter (030801-030915)

Internet

Dala-demokraten:

http://www.dalademokraten.com/tjanster_omdd.asp

(060104)

Dagens Nyheter:

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=602&a=4514&previousRenderType=6>

(060104)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=602&a=2713&previousRenderType=6>

(060104)

Pressombudsmannen:

<http://www.po-pon.org/Article.jsp?article=1011&avd=verksamhet>

(060105)

Andra källor

Email:

Mats Larsson, redaktionschef och ansvarig utgivare Dala-Demokraten (051205)

Göran Greider, chefredaktör Dala-Demokraten (051217, 051220)

Nationalencyklopedin

SAOL

9 Bilagor